

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԱՅԻՆ ԳԱԼԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԱՅԻՆ ԳԱԼԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 5 Փր. և կամ 2 բր. և ս. թղթերով. Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է, տարեկան բաժնորդագինն է 20 Փր., վեցամսեայն 10 Փրանգ և եռամսեայն 5 Փրանգ:

2 ՏԱՐԻ ԹԻՒ 59

1894 ՄԱՐՏ 25

ՄԱՐՏ 13 (Հ.Տ.)

ՉԱՐԵՔՏԱԲԹԻ

Կը հրատարակուի Գ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Քաղուած կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովորդի տեղական պետքերին համեմատ: Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ոտանալ ազատութիւնն է զինք կառավարելու սրով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթագէտ ու բարոյագէտ կը քաջալերէ անոնք որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրեն լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տաւրաբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանքը արծարծելու Հայերին մէջ:

Մանօր. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցել կամ թղթակցել ուղղներն պէտք է գրին հետեւեալ հասցէին:

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը նպատակ Արմենիա լրագրի հրատարակման:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վանէն լուրեր. — Նամակ Պարսկաստանէն (Սարմատ). — Վարդանանց տօնն յետագայ. — Եւփածինի ձեւարանը. — Անգլիայի կապուտ տետրակը. — Վրիպակ. — Նոր հրատարակութիւններ. — Արմենիայի պատասխաններ. — Թիւրքիայէն լուրեր. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (վերջ):

ՎԱՆԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանէն մեզ կը հաղորդեն հետեւեալները.

Փորձառու գործիչներն բոլորովին հալածուած և կամ փախստական եղած, գործերը անցած են այժմ մտտալ սերունդի ձեռքը որ թէեւ շատ ոգեւորուած, բայց անփորձ, անպատրաստ է. դրա համար շուտ շուտ սխալներ և ձերբակալութիւններ են պատահում: Հարկաւոր է դեռ սրանց ուղղութիւն տալ Մասնիչներ, փառք Աստուծոյ, բաւական կան:

Այժմ երկու կեդոտ կուսակցութիւններ կան այստեղ. Նսթանեան և Հակոնաթանեան որոնք 5-6 տուն լիր հարուստներ, են սրանք ու զուգահեռ լին ատպայել որ դրանով ջանքալիս լին Նսթանեանին. իսկ Նսթանեանն էլ վալու օգնութեամբ ճնշուած է դրանց: Եւ ահա այդ ընդհարման ժամանակ բազմաթիւ անմեղ երիտասարդներ զոհ տրուած են:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎՐԷԺ

(Թարգմ. Ռուս.)

(Շար. 58րդ րուսէն)

Մուսլ և վայրենի է այդ ուղին: Կար ժամանակ երբ կիրճի միջով անցնում էր այն ճանապարհը որով հարաւային Բուխարայից հաղորդակցում էին հիւսիսայիններին հետ: Բայց անցել են արդէն շատ տարիներ այն ժամանակներից երբ այդ ճանապարհը բարձի է թողած իր անյարմարութեան պատճառով:

Երեւակայեցէք մի հազիւ նշմարելի նեղ կաման որ երբեմն բարձրանում է մերկ և անմաշկել սարի գլուխը, երբեմն ցածանում է ուղղաձիգ լանջերով և կորչում է մթին անդունդի մէջ, իսկ այնտեղից նորից բարձրանալով, գնում է մընայլ ճորի եզերքով որի յատակը բոլորովին ծածկված է ճանապարհորդի աչքերից: Բայց դրանից, կոծանի վրայ համարեա ամեն մի քայլափոխում կուտակված են քարերի սալեր որոնք թափվում

են գնում: Ահա այդ ասածիս մի նոր օրինակ: Անփորձ չէ հիշելի մի խումբ սպառնական նամակներ են ուղարկում հարուստներին և փող պահանջում. սպառնական նամակներն այսպէս են վերջանում. «Թէ չտաք փայլուն ստակ, կուտէք կյորի գնտակ»: Հակոնաթանեան հարուստները ուղեւալով այս առիթից օգուտ քաղել և մի հարուած տալ վայրին, իսկայն մի հեռագիր են ուղարկում Կ. Պոլսի թէ մեր կեանքն ու կայքը անապահով են, մեր տներն սպառնական նամակներ են ձեռքում: Կ. Պոլսից յանդիմանութիւն է գալիս վայրին թէ ինք պարտաւոր է յանցաւորներին գտնել և պատժել: Եւ ահա մի գեղեցիկ օր, թէ՛ մասնիչ հարուստները և թէ՛ այլ մասնիչ Հայեր երիտասարդաց անունների մի ցուցակ են տալիս կառավարութեան թէ նա մակ ձգողներն անպատճառ դրանցից կը լինին: Ծնունդից 7 օր յետոյ, սկսուեց ձերբակալութիւնը: Մօտ 40 մարդ ձերբակալեցին: Բանտարկուածներին հերթով ձգում են փողիս բանտը. դա մի այնպիսի փոքրիկ սենեակ է ուր մի մարդ հաղիւ կարող է չարժուիլ: Ոտքերը ձգել և պառկել անհնարին է. ահա այդտեղ 20 օրից մինչեւ մի ամիս պահում են բանտարկեալին: այս սատիկ ցրտերին երբէք կրակ չեն վառում:

Են սարերից: Մուսլ կախված են այդ սարերը ճանապարհորդի գլխի վրայ, ծածկելով նրանից արեգակի լոյսը: Խիտ անտառներն աւելացնում են այդ ճանապարհի վայրենութիւնը: Լեւոնը և Գիյը համարձակ մտան այդ անհիւրընկալ սարերը և ինչպէս լեւոնականներ անվայ շարունակեցին իրենց դժուար ճանապարհը: Նրանք քիչ էին խօսում, ամեն մի կը զբաղված լինելով իւր տխուր մտքերով: Երբեմն ճանապարհորդները կարճ խօսում էին և միշտ իրենց թշնամու մասին: — Արդեօք կը յաջողվի իրենց վրէժ հանել, ասում էին նրանք և տենդոտ ձեռքով սեղմում իրենց թրերի երախակալը:

Մի օր ու գիշեր գնում էին անբախտ երիտասարդները որոնք խաղաղ ու աշխատասէր պարսիկականներից դարձել են արնի ծարաւ կատաղած մարդիկ:

Այժ, ինչքի չեն կարող անել բռնութիւնը և օտարի լուծը: Մտածել են այդ մարդիկ որ իրենք մի ժամանակ պիտի այնպէս զգան և վարվեն, ինչպէս չար մարդիկ որոնք միշտ արիւն են փնտռում: Ահա նրանք Տըրնուլայի մէջ են: Այս

օրեկան մէկ ֆունտի չափ ցամաք, անպիտան հաց և շուր միայն տալիս են. այդ բոլորի հետ սոսկալի տանջանքներ, ոտքերի տակ պաղ ջուր ածել, մեքենաներով ստամոքսը և ամորձիքները ճնշել, անգթօրէն ծեծել, կրակի կայծեր գնել ձեռներում և այլն: Տեսէ՛ք զարմանքը. դրանց բռնել են սպառնական նամակների համար, բայց երկար երկար քննում են և այլ գործերի համար. բայց խեղճերը ոչնչից տեղեկութիւն չունեն: Լոկ կառավարները համար մարդ եր բռնում են, ամիսներով բանտարկում և ապա գունատուած և կիսամեռ բաց թողնում:

Այդ ձերբակալութիւնների պատճառով ժողովուրդը սաստիկ յուզուած է: 500ի չափ քաղաքացիներ գիմելով անգլիական հիւպատոսարանը, ասում են թէ մենք մեր կրօնք պիտի փոխենք, միայն թէ մեզ ազատութիւն չնորհեցէք: Հիւպատոսը ամբոխին յանդիմանում է այդ կրօնափոխութեան խօսքի համար և ասում է թէ մի՛ վախեցէք, ձեզ ոչինչ չեն կարող անել: Անբոխը այդտեղից գնում լեցվում է ռուսական հիւպատոսարանը և նոյնպէս ազատութիւն խնդրում: Հիւպատոսը ամբոխին բաւական սխալ տալիս և խրախուսելի լեռնայ, ասում է թէ դրանցէ՛ք ձեր հոգեւոր պետի մօտ և

տեղ ամեն ինչ կենդանացել է: Քաղաքը լիքն է ռուս և բուլղարացի զինուորներով: Քաղաքացիների երեսներն ուրախութեամբ են փայլում:

Զանգակի ձայնը քաղցր զօղանշում է: Մինչեւ այն ժամանակ մուսուլմաններն արդեւում էին զանգակ բանեցնել: Գիյը և Լեւոնը վերցրին իրենց ֆէսերը և ջերմեռանդութեամբ խաչակիքեցին երեսները: Նրանց պատահում էր տեսնել և ծանօթ մարդիկ:

— Բարեւ, եղբայրներ, ասում էին նրանք մեր ճանապարհորդներին:
— Բարեւ, ի՞նչպէս էք:
— Լաւ ենք, իսկ դո՞ւք:
— Շատ վատ: Թիւրքերն աւելի են նեղացնում մեզ:

— Մի քիչ էլ սպասեցէք, նրանց բռնը բուրդ կը լինի: Գիւնեալը մի մարդ է փնտռում որ սարերի միջով մի ճանապարհ ճանաչի. մինչեւ այժմ ոչ ոքի չեն գտել:

— Մենք խնայում ենք այդպիսի մի ճանապարհ: Նրան յայտնեցէք մեր մասին: Ասացին նրանց մասին: Գիյըն և Լեւոնին կանչեցին գնեկալի մօտ և սկսեցին նրանց հարցութիւնը տնել խաղէլայի կիրճի

նա թող մտածէ ձեզ համար : Ամբողջ
թափուում է Առաջնորդարան . երբ
տեսնում են որ Թագէտս վարդապետը
խօսքերը ծանծանու է և դանդաղ
շարժվում . բռնում են թեւիցը դուրս
վառնում և փակում են Առաջնորդա-
րանի դուռը : Հետեւեալ օր այդ ամ-
բոյսի պարագլուխներին էլ բռնում են
և բանտարկում :

Գարեգին Բաղէշեցեանը որ , ինչպէս
ծանօթ է ձեր ընթերցողներին , Աւօրի
դէպքին պատճառով բանտարկուած
էր , իր պատիժի պայմանաժամը լրա-
ցած լինելով արձակուեցաւ բանտից :
Վալին երգուել է առել իրեն որ էլ
աղբային գործոց չխառնուի , ասելով
թէ դու ափսոս ես , երիտասարդ ես :

Կ. Պօլսից եկած հրահանգների հա-
մեմատ , քիւրդ էլադսիներն կան-
չուեցան Վան , Սրանց համար այս հա-
ւանական կարծիքն է պտտում որ դը-
րանց պիտի յորդորեն խուճար կաղ-
մել և յառաջիկայ գարնանը Գիւրգերի
միջոցով չղթալակալ անել սահմանա-
գլուխները : Այդ անպիտանները վիշա-
պատեսիլ մարդիկ են ահագին գլուխ-
ներով և բարձր հասակով : Այդ էլա-
դսիները գլխաւորապէս Հէյտարանի-
ներ են որոնք բնկնում են Բայազիտից
հարաւ-արեւելք և մասամբ էլ Շիկակ-
ներ որոնք բնկնում են Վանայ արեւել-
քում Պարսից սահմանին վրայ : Վանից
հարաւ գտնուող Գիւրգերը մեծ մա-
սամբ թափառական են որոնք ձմեռը
ընկնում են Միջագետք : Սրանց համե-
մատելով առաջինների հետ , աւելի
քիչ գաղանաբարոյ են : Այդ աշիրաթ-
ներից գլխաւորներն են Միլանցիք , Ար-
տոցիք , Ալանցիք , Դիաուրցիք , Ալ-
էանցիք , Հէրկանցիք ևն . որոնք տա-
րածվում են Հայոց Զօրի , Շատախու ,
Խիզանի , Սլեբդի և Նորուզի կողմերը :

Սարայ գիւղէն մինչեւ սահմանա-
գլխի Խանիկ գիւղը 600 զինուորներ և
սուտիկաններ հայ լրտեսաց հետ վրի-
տում են կարաւանի ճանապարհներում .
Պարսկաստանէն եկող կարաւաններին
չատ նեղութիւններ են տալիս . մինչև
անգամ ձիերի փախանները քակում և

մէջերը նայում են : Բաշկալայի կողմե-
րում էլ արդէն վաղուց է որ շատ
զօրքեր կան : Զարմանալի է որ Թիւր-
քիան ամեն օր սպասում է սահմանից
հայ խուճարի յարձակմանց քանի որ
այդպիսի ոչինչ չկայ :

Յունվար 24/5 փետրվարին եղաւ
Վանայ մէջ երկրաշարժի մեծ ցնցում .
Աստուծոյ ողորմութեամբն Հայոց թա-
ղերին զբէթէ փնտ չեղաւ . բայց Թրք-
քաց թաղերն մեծ փնտներ ունեցան .
չատ տուններ քանդուեցան և Ուլու
ջամի մեծ մզկիթի գմբէթը բոլորովին
կործանուեցաւ :

ՆԱԽԱ ԳԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Սալմաստ , 12/24 փետր . 91

Սալմաստի Սալմայ գիւղում , Վե-
նետիկի Միլիթարեան միաբաններից Հ.
Սրապիոն վարդապետի մի անծանօթ
անձից սպաննուիլը պատճառ եղաւ
Սալմաստի անմեղ Հայոց հալածուելուն ,
խայտառակուելուն և բանտարկուե-
լուն . ի բաց թողնենք ուրիշ փնտնե-
րը : Թէ ինչո՞ւ :

Որովհետեւ սպաննուող վարդա-
պետի ընկեր Հայր Մովսէսը իր բարե-
կամ կոչուած մի քանի անպիտան Հա-
յերի թելադրութեամբ Պարսից կա-
ռավարութեան բողոքեց թէ Սալմաս-
տի Հայերի գիտակցութեամբ կամ թե-
լադրութեամբ սպաննուած է իւր ըն-
կերը : Եւ թէ Սալմաստում յեղափո-
խական ընկերութիւններ կան որոնք
պատրաստվում են կառավարութեանց
դէմ կռուելու և թէ մեծ քանակու-
թեամբ զէնքեր միմեքա՞ծ են ևն . ևն :

Այս բոլոր զրպարտութեանց հա-
մար ինչ արեց Սալմաստաբնակ մօտա-
ւորապէս 1200 տուն Հայր . ոչինչ :

Նա փոխանակ ոտքի ելնելու և մի-
աբանած մինչեւ Թէհրան Արեգակնա-
մայլ Թագաւոր Շահի դուռը գնալու ,
բողոքելու և իւր իրաւունքները պաշտ-
պանելու , մուշ մաքրի պէս թողեց
որ ո՞վ ինչ ուզէ անի : Իրենց կոչման
անարժան քահանայներն և մուղտուռի
աղաթակալները ոտքի ելան և սկսեցին

Նիզամների և բաշի-բողուկների մի
քանի դուռներ Մուսթաֆա բէյի հրամա-
նատարութեան տակ , կանգնած էին այդ
ժամանակ խանքէօյ գիւղում որ զետեղ-
ուած էր համանուն կիրճի հանդէպ : Լեռ-
նային ճանապարհը պաշտպանում էին եր-
կու բաշի-բողուկ : Սրանք անհող նստած
էին գետին վրայ և սուս ու բուս ծխում
էին :

— Ինչ ենք այստեղ վայր ընկել , Իր-
բահիմ . լուռութիւնը խանգարելով ասաց
մէկը :

— Նա ինքս էլ չեմ իմանում :

— Ինչո՞ւ համար պաշտպանել այս
անցքը :

— Կանցներն եթէ Ալլահը նրանց թեւեր
տայ :

— Բայց այդպիսի բան կարելի՞ է միթէ :

— Չեմ կարծում :

— Եթէ այդպէս է , լսի՛ր ինչ եմ ասում ,
Իրբահիմ . ձի հեծնեք և զնանք աւար
ճարելու . մենք այն գիւղում դեռ եղած
չենք . և բաշի-բողուկը ձեռքը մեկնեց
գէպի արեւմուտը :

Ժողովրդեան քարոզել և յանդիմանել
թէ դուք ինչո՞ւ օտարականներին հիւ-
րասիրում և բնակութիւն էք տալիս :
Հափժ վանցիք էլ իրանց կիսականդ ըն-
թերցարանը ցրուեցին և փակեցին . ե-
թէ չեմ սխալվում ասել . քիչ մնաց որ
բոլորն էլ երկիւղեցը քաթոյիկ լինեն :

Ամօթ ձեզ , Մարմաստի՛ Հայեր ,
չա՛տ ամօթ : Գոնէ Մշեցի Հայերից օ-
րինակ առնէիք որ այն իրենց չղթալ-
ուած և աղքատացած վիճակով մինչեւ
Պոլիս գնացին բողոքելու : Այն ձեր
ուսումնարանաց վիճակն , ա՛յս էլ ձեր
քաղաքական վիճակը , ուրեմն էլ ինչ
բանի պիտանի էք (1) :

Օլա՛ն ետր երթանք մէկ քառա-
էլ խմե՛նք . խօքին ըլի , ինչ կրի թող
ըլի . ասես էն Ակօյենց գինին աղէկ ի .
ետր երթանք էնա տեղ :

Դէ՛ . քել խմի : ՏԻԼՊԷՐ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆՆ ՅԵՒԲՈՎԱ

Աթէ՛նքէն մի պատահական թղթա-
կից մեզ կը գրէ թէ առաջին անգամն
լինելով այս տարի մեծ շքով կատար-
ուել է Վարդանանց հանդէսը Աթէն-
քի հայ գաղթականութեան մէջ : Մի
քանի յոյն գրագէտներ ալ հանդիսին
ներկայ գտնուելով ատենախօսքեր են
եղեր :

ԲՈՒՄՃՈՒԳԷՆ մեզ կը գրեն թէ բոս-
սովորականին այս տարի ալ մեծ շքով
կատարուել է Վարդանանց հանդէսը

(1) Վերոյիշեալ սպանութեան տխուր
դէպքի մասին մեզ հասած վերջին և վա-
ստահելի լուրերին համեմատ , Սալմաստի
Վալասար , Փայաջուկ և այլ գիւղերի
Հայոց երեւելիներէ մի քանին Գալլիէթ
տարուած լինելով , այս գործի համար
գատաժողովական քննութեան ենթարկ-
ուել են և Հայերի անմեղութիւնն երե-
ւան ելեր է : Պարսիկ կառավարութիւնն
հարցաքննութեան ենթարկած է այժմ
հակառակորդ կուսակցութիւնն , այն մո-
լեռանդ կաթոլիկ Հայեր , որոնք ստայօդ
մասնութիւններով ուղեցին արատաւո-
րել Սալմաստի Հայերն : Սպանութեան ըն-
կեր Հայր Մովսէս այժմ կասկածելի հա-
մարուած է կառավարութեան առջեւ :
ԽՄԲ .

— Շատ լաւ կը լինի , բայց վախենում
եմ որ մեծաւորը գալ և մեզ այստեղ չը
գտնի . այն ժամանակ նա մեզ մտաւորով
այնքան կը ծեծի որ հոգիներս դուրս կը
գալ :

— Գրողը նրան տանի : Իրբահիմ , նրա
պէս ագահ ես դեռ չեմ տեսած . ինչ որ
ձեռք ենք բերում , միմակ ինքն է կլա-
նում . և ինչ տարօրինակ մարդ է . այն-
գեաւոր աղջկանից որին , մտաբերում ես
մենք վիրաւորեցինք , ձեռք չի քաշում .
մեր օրէնքով՝ սպանի . ո՛չ , իր մօտ է
տարել . երեւի դուր է եկել , այժմ նրան
բժշկում է Դեքիմը , իսկ առողջանալուն
յետոյ ինքն է իմանում ինչ պիտի անի :

Այսպէս էին խօսում բաշի-բողուկները
երբ սկսեց երեւալ տաւառտեան արշալոյ-
սը : Հորիզոնի վրայ սիւսալակին է տալիս
թափանցիկ շերտը , աստղերը կամաց կա-
մաց տիրջնում էին : Բայց ահա տեսարանը
յանկարծ փոխեց . արեգակի առաջին ճա-
ռագայթները կարմրացրին երկինքը :

(Շարունակելի)

Ա . Ս .

Ս . Մետրոքան վարժարանի սրահին
մէջ որ զարդարուած էր պատկերներով
և դրօշակներով : Մեծ բաղնիքիւն
երկու սեւէ ներկայ գտնուած է : Վար-
ժարանին տնօրէն-դ աստու Պր . Օվա-
ճըգեանի խօսած ճառն ամենէն աւելի
նշանակութեան արժանի եղած է նոյն
օրուան ատենաբանութիւններին մէջ :

ԷԶՄԻՍԵՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Մեզ հասած տեղեկութիւններին նա-
յելով , ձեւարանի բարձր դասարան-
ներին , այսինքն յարանական երեք
կարգերի մէջ աշակերտները դժգոհու-
թեան ցոյցեր արած են ձեւարանի Տե-
սուչ , Արեւայ Ուրշակ Վ . Նահապետ-
եանցի դէմ . պատճառ որ իւր թէ վեր-
ջինս շատ խոտուիւն ի գործ կը դնէ
աշակերտների վրայ և դպրոցական
պատշաճաւոր աղատութիւն իրենց կը
ղանայ : Վեհ . Կաթողիկոսը այդ դէպ-
քի վրայ հարկաւոր դատեր է նահա-
պետեանցի հրաժարականն ընդունել և
փոխարէն կարգել Տնօրինական վար-
չութիւն մը : Այդ մասին հետեւեալ-
ները կը գրեն Մշակին .

«Ասկէ ետք Էջմիածնի ձեւարանը
պիտի կառավարուի երեք տնօրէնի
վարչութեամբ որոնք են Ս . Մանգին-
եան , Կոստանեան և Սարգիս եպիս-
կոպոս . իսկ նախկին Տեսուչ Արեւայ
Նահապետեան ստանձնած է ձեւարա-
նի մէջ տարրարութեան դասերը և
այդ եռանձնեայ վարչութեան քար-
տուղարի պաշտօնը :

«Լուր կը պտտուի նաեւ թէ Վեհ .
Կաթողիկոսը մտադիր լինի եպիսկոպոս
ձեւնադրել Նահապետեանցին և զինք
Աթոքիստի Առաջնորդ կարգել փո-
խանակ Գեոր . Գ . եպիսկոպոս Սուրեն-
եանի որ Թիֆլիս պիտի տեղափոխուի :

ԿԱՊՈՅՏ ՏԵՏՐԱԿԸ

(Շար . 58րդ բուհն)

Թիւ 96

Հիւպատոս Լոյտ առ Սրբ . Հուայթ .

Էրդրում , 16 օգոստ . 90

Տէր , Պատիւ ունիմ ծանուցանելու
Ձեզ որ Ձեր յուլիս 30ի դուրսութիւնն ,
ինչպէս նաեւ յուլիս 1ին Խորհրդարանի
անդամներին կողմէ Հայաստանի մասին
արած ինչ ինչ հարցումների պատճէնը
ընդունած եմ : Թէեւ իմ յուլիս 31ի և
օգոստոս 5ի նամակներս այդ խնդիրներ
կը պարզէին . սակայն այսօր կուգամ
նորէն պատասխանել այդ հարցումնե-
րին իրենց կարգով :

1. Անհիմն է այն լուր թէ Վանի կու-
սակալը Գիւրգ. ցեղերին շարունակ դէն-
քեր կը բաշխէ :

2. Բիւրդիստանի , թիւրք կայսրու-
թեան այդ մասին մէջ քանի որ տա-
կալին վայրենի մնացած կամ բոլորովին
չնուաճած անգլեր ալ կան , ուրեմն
միշտ , աւելի կամ նուազ հարստա-
հարութիւններ կը գործադրուին Գիւր-
գերի կողմէն Հայերի վրայ : Հարցում-
ներն թուականին մէջ իմ ծանօթու-
թեան հասած բոլոր ուրիշ ծանր ե-

սրահին
երեւելով
միւթիւն
է: Վար-
ր. Օվա-
ն աւելի
է նոյն
մէջ:
երի նա-
նարան-
ն երեք
գոհու-
անի ծե-
ապետ-
թէ վեր-
կը դնէ
ոցական
բնց կը
դէպ-
նաճա-
ունել և
ան վար-
տեւաւ-
մարանը
անձերի
անդին-
եպիս-
Արեղայ
եմարա-
սանքը և
բար-
է վեհ-
նկուպոս
և զինք
եւ փո-
Սուրէն-
նոխուր:

դեռնադ օրծու թիւններ 2եր Վաւմու-
թեան և արտաքին գործերի նախարա-
րութեանն հաղորդած եմ:

3. Անհիմն է այն յուր թէ Դաւաշի
մէջ մի հայ կին բռնաբարուած է:

4. Մի քանի (կարծեմ երկու) կուսի
գէպերը եղած են Վանի զինուորների
միջև, որի մէջ մահ տեղի ունեցած է,
բայց ոչ մի հայ չէ եղած այդ կռիւնե-
րի մէջ. կարգապահութիւնը վերջերս
աւելի խստիւ գործադրուելով սկսուած է:

5. Անցեալ ապրիլին Վանի հարաւա-
կողմը, քանի մը յարձակումներ տեղի
ունեցած են Գրգերի կողմէ հայ գիւ-
ղերի վրայ, բայց շատ ծանր հետե-
ւանքներ չեն ունեցած: Այդ Գրգերի
պարագայիւր անկէ ետք հնազանդու-
թիւն յայտնած և հայ կրօնաւորի մը
միջնորդութեամբ ալ ազատ արձակ-
ուած է:

6. Հիւանի պէլը իր բանտարկու-
թեան պայմանաժամ լրացունելով, վեր-
ջերս Էրզրումի բանտէն ազատուած և
Բարբերդ վերադարձած էր. բայց այդ
տեղացիների մի հանրագրի վրայ, Սու-
ղանը դինք աքսորած է Խարբերդէն
հեռի, Գոնեաի մէջ:

7. և 8. Բացի Էրզրումի վերջին դէպ-
քին մէջ յանցաւոր համարուելով բան-
տարկուած անձերէ, ուրիշ հինգ քա-
ղաքական յանցաւորներ ալ կան Էր-
զրումի բանտին մէջ որ երկու տարիէ
ի վեր անդ փակուած են, սպասելով որ
իրենց վրայ եղած վճիռը վաւերացուի:

Երզնկայի մէջ ալ քննութիւն անել
կուտամ:

Սըր Ո. Հոսայրի առ. Լորտ Սալգարի
դիկած եւ Տետրակից մէջ 98 բուսգրած
նամակի մերձակ յիշատակագիրը:

Էրզրում, 21 օգոստ. 90

Հիւպատոս Լոյտ առ Սըր Ո. Հոսայթ.

Տէր, ի շարունակութիւն իմ յուրիս
26ի նամակին, պատիւ ունիմ Ձեզ հա-
ղորդել նաեւ թէ այստեղ պատահած
յուրիս 20ի խռովութեան իբր հետե-
ւանք, ուրիշ կողմեր ալ անկարգու-
թիւնների թիւը աւելցաւ Բիւրտիս-
թանի մէջ, մասնաւորապէս Էրզրում և
Պիլիզի վիլայէթները: Էրզրումի դաշ-
տավայրը մեծ մասամբ հայ գիւղացի-
ներէ բնակուած է և այդտեղեր միւս-
լիման տարրը անմիջապէս սկսեց ան-
կարգութիւններ անել: Միւսլիմաննե-
րի կողմէն մի քանի բռնութեան դէպ-
քեր տեղի ունեցած են քրիստոնեայ-
ների մասին. նաեւ կողոպուտի և հր-
ձիգութեան մի շատ տեղեկութիւններ
կը հասնին ինձ: Մի քանի հայեր ալ
հրազեններով և կամ ուրիշ զէնքերով
վիրաւորուած են, բայց կեանքի կու-
րուստ չկայ: Հեծեալ ոստիկաններ

(*) Առանց վճռի երկու տարիէ ի վեր
բանտարկուող յիշեալ Հայերի համար լորտ
Սալգարի կողմէն առ անգլիական դես-
պանատուն եղած մի հարցման մասին,
վերջինս 90 յուրիս 23ին պատասխանած
էր թէ Մեծ Վեղիլը սպահովուցեր է
Սըր Ա. Սանտիւրնի թէ երբեք այդպիսի
բանտարկեալներ չկան Էրզրումի և Երզն-
կայի մէջ (կապուտ տետրակ, թիւ 73):
Մ. Խ.

դրկուելով այդ կողմեր բարեկարգու-
թիւնը շատով հաստատուեցաւ: Քնկէ
ի վեր այդ հեծեալներ շարժման մէջ կը
պահուին: Քիչ մ'աւելի դէպի հիւսիս՝
Հաղբը ալ աւաղակութեան և բռնու-
թեան մի քանի գործեր կատարած են,
հաւասարապէս թէ՛ քրիստոնեայների
և թէ՛ միւսլիմանների վրայ: Այդ դէպ-
քերէ մէկին առեն մի միւսլիման սպան-
ուեցաւ և գողերէն մին կեանքը կոր-
սնցուց: Ասով մէկտեղ Բիւրդերի մէջ
ընդ հանուր յուզումի աւելի ծանր նը-
շաններ նկատած եմ. և կը ցաւիմ ա-
սել թէ յափշտակութեան մի շատ ա-
րարքներ ունին որոնց զոհեր եղան
քրիստոնեայ գիւղացիները: Էրզրումի
արեւելք, Բաւէն գաւառի մէջ մեծ
թուով արջառներ յափշտակուեցան,
պարսիկ կարաւան մը կողոպտուեցաւ
Պայպիտէն մի քիչ անդին, արեւելքի
կողմ: մինչդեռ Բաղնոցի կողմն ալ չորս
կնիկներ առեւանգուեցան Բիւրդերէ:
Վանի Արճէշ գաւառակի մէջ մի եւրո-
պացի տեսած էր որ 73 հեծեալ Բիւր-
դեր, բոլորն ալ հրացաններով զինուած,
խմբովին իր քովէն կանցնէին: Այն կող-
մեր պարսիկ և թիւրք հպատակ Բիւր-
դերի ընդհարումն ալ ընդհանուր ան-
կարգութիւններ աւելցուց: Էրզրումի
հարաւ. արեւմուտք Դեւլան գաւառի
մէջ ալ բազմաթիւ յափշտակութիւն-
ներ տեղի ունեցած են և շատ մը հո-
տեր գրաւուած են: Երկու բողոքական
հայեր սպանուած են մին Քէմաի և
միւսն Քիլի մէջ, Տէրսիմի Բիւրդերէն:
Այս երկու սպանութիւնների համար
այ թիւրք կառավարութիւնը քանի մը
ձերբակալութիւններ կատարած է:
Սակայն այժմ բոլոր այս կողմեր բարե-
կարգութիւն քիչ շատ սկսեց է հաս-
տատուիլ:

Յուրիս վերջերը մի տեղեկագիր
ստացայ Մշոյ գաշտի Վարդենիսի գիւղի
մէջ տեղի ունեցած ծանր ընդհարման
մասին ուր Բիւրդեր և հայեր զարնուած
էին իրարի հետ: Կըսուէր թէ շատ
կեանքեր կորսուած են և թէ անմիջա-
պէս 65 հայ գիւղացիներ այդ պատ-
ճառով կառավարութեան ձերբակալ-
ուած են: Այդ լուրի վրայ ես հրահանգ
ղրկեցի Վանի Փոստ-Հիւպատոս Պր. Տը-
վէի որ Բաղէշ երթայ ուր կը նստի կու-
սակալը և քննէ որ եթէ ճիշդ է թէ
Հայերը ինքնապաշտպանութեան հա-
մար կուտան են, իր աղղեցութիւն ի
գործ դնէ Վալիին վրայ, գիւղացիները
ազատ արձակելու համար, որովհետեւ
անոնց այդչափ մեծ թուով ձերբակալ-
ուելը կրնայ քրիստոնեայներին ծանր
մտահոգութիւն պատճառել, զրացի
Բիւրդերը աւելի քաջալերել և աղով
հաւանականապէս սպառնալ ուրիշ թըշ-
նամութիւնների պատճառ դառնալ:
Պր. Տըվէյ այժմ աստ եկած է, անձամբ
ինձ տեղեկութիւններ տալու. ներքեւ
կը զրկեմ իր տեղեկագիրը որ կը պարու-
նակէ իր քննութիւնների արդիւնքը:
Պր. Տըվէյ չյաւանկիր աւելու թէ իր տե-
ղեկագիր մանրամասնօրէն կը պարու-
նակէ Մուշի Դաշտի մէջ պատահածների
նկարագրութիւնն, որովհետեւ այդ ար-
դիւնք ձեռք բերելու համար պէտք էր

այնպիսի քննութիւնների ձեռնարկել
որոնք շատ հաճելի չեն կրնար լինել.
սակայն իր տեղեկագիր բաւական ըն-
դարձակ և ճիշդ կերպով կը նկարագրէ
երկրին այդ կողմ պատահածները:
(Շարունակելի)

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Արմենիաի նախորդ թուով հրա-
տարակուած «Ռուսաց Մամուլը» յոգ-
ուածին «Մամուլը Կովկասում մեծ մա-
սամբ գեղացիների ձեռքն է գտնվում»
խօսքին մէջ՝ գեղացիների բառը պէտք
է լինի տեղացիների:

Նոյն թուով հրատարակուած «Կա-
պոյտ տետրակ»ի 81 և 86 թու ահամար
երկու նամակների թուականներն սը-
խարմար 1891 եղած են փոխանակ
1890ի, ինչպէս որ ինքնին արդէն հաս-
կանալի է:

Նոր հրատարակութիւններ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք
խմբագրութեան զրկուած հետեւեալ
հրատարակութիւններն որոց ծանուց-
ման ուշացած լինելուն համար՝ զրկող-
ների ներողամտութիւնը կը խնդրենք:

Վ. Փափագեանց—Փօփալ. Թիւր-
քահայերի կեանքից: Թիֆլիս. տպա-
րան «Արօր» Տ. Նաղարեանի: Գինը
Թիֆլիսի մէջ 5 կոպէկ: (Կր. ներկայա-
ցունէ մի պատկեր Թիւրքահայաստանի
մէջ փաստաբանի դեր կատարող շար-
լաթաններին անտէր և պարզամիտ ժո-
ղովրդին վրայ արած հարստահարու-
թիւններէն):

Վ. Փափագեանց—Պարսկական գրոյց-
ներ. Թիֆլիս. տպարան «Արօր» Տ. Նա-
ղարեանի: Գինը Թիֆլիսի մէջ 5 կոպէկ:
(Երեք գրոյցներ, Ա. Յիւրան, Պարսից
Ձեռն Քէրիմ խանի զօրապետներէ մին,
թոյլ և տկար կազմուած բով մի մարդ,
«Փչեմ-Ընկեն» անունն ստացած, որ
իւր յանգնութեամբ եւ յամառութեամբ
սրտը հաւասար են մի ամբողջ քաջու-
րեան, կը յաջողի հայրենիքը ազատել
բարբարոս Բախտիարների արշաւանք-
ներէն մինչդեռ ուրիշ յաղթանգամ
քաջեր կը տկարանային. Բ. Դիւալտ որ
կը ցուցնէ թէ երկիր մը ժողովրդի ա-
ղտութեամբն և հանգիստ աշխա-
տութեամբն է որ դառնալ կը դառնայ
և ոչ թէ ժողովրդի արտառքովն ու
արիւնովը շողախուած մեծ պալատ-
ներով և հիւանդի շէնքերով: Գ. Ռաշիտ
որ իր թու. Ձիւղիզը կը կրթէ և կը
պատրաստէ անձուէր լինել հայրենի-
քին, արհամարհելով աշխարհի բոլոր
փառքերն ու մեղիւթիւնները. բայց
երբ Ձիւղիզ սիրային յարաբերութիւն-
ների անձնատուր լինելով կը մոռնայ
իրեն աւանդուած սկզբունքներն և
ուխտագրութիւն լինի, Ռաշիտ կը դար-
նէ կը սպաննէ իր ամենասիրելի թու-
նիկը, լուծելու համար ճնշուած հայ-
րենիքի վրէժը:)

Վ. Փափագեանց — Խաթ-Սաքա. Հայ
բոյնների կեանքից: Արատապատ
ՄՈՒՐՃ ամսագրից: Թիֆլիս. տպարան
Ռօտինեանցի: Գինը Թիֆլիսի մէջ 15

կոպէկ: (Հայ բոյնների նկարագրու-
թիւնն և անոնց թափառական մէկ
ցեղին թիւրք հարկահանների հարա-
տահարութիւններէն աղատուիլը կը
ներկայացունէ, մէկ կնոջ, իրենց ցե-
ղապետուհի Խաթ-Սաքայի, անձնա-
դոհութեամբը:)

Յ. Ղարապոգեանց—Սեւ Լեռնցիք: Մի
տոհմագրական պատկեր Ռրատապաւած
ՄՈՒՐՃ ամսագրից: Թիֆլիս. տպարան
Ռօտինեանցի: Գինը Թիֆլիսի մէջ 10
կոպէկ: (Աղատաւոր և քաջ Ղարատաղ-
ցիների կեանքը կը նկարագրէ:)

Շիրվանցատե—Ջուր յոյսեր: Արատա-
պատ՝ պատկերազարդ ԱՐՁԱՆԴԱՆԻԳԻ:
Թիֆլիս տպարան Մարտիրոսեանցի:
Գինն է 1 բուրլի և 25 կոպէկ: (Թիֆ-
լիսի Հայերի կեանքէն առնուած մի
հետաքրքրաշարժ վէպ է, 436 երես-
ներէ բաղկացած:)

ԱՐԲԵՆԻԱԻ ՊԱՏԱՍԻԱՆՆԵՐ

Արեւ. Վասակ: — Հրատարակու-
թեան համար կարելի է մի կեղծ անուն
դնել. բայց գրողը իր բուն անուն
պէտք է յայտնէ խմբագրութեան, ոչ
թէ հրատարակութեան համար եթէ
չուղեր հրատարակուիլը, այլ որպէս
զի խմբագրութիւնը վստահութիւն ու-
նենայ գրուածին վրայ: Հրագրական
ընդհանուր օրէնք է այս:

Փարիզ. Հրագրայ. — Կարգացէք վե-
րեւի պատասխանը:

Արեւ. Հաբալ: — Մենք դրամ չենք
ընդունիր այն նպատակի համար որ
դուք գրած էք: Իմացուցե՛ք թէ ի՞նչ
պէտք է անել ձեր գրած 4 տրակմին:

Դավրիժ. Յ. Ն. — Սովետական
Սովետ անուն մի անձի ձեռքով յօ-
գուտ «Հայոց Հայրենասիրական Մի-
ութեան» հաւաքուած ունէ մի գու-
մար չէ հասած մեղ:

ԹԻՒՐԿԻՍԿԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յակօր փաշա թիւրք ելմտական
նախարարը Սուլթանի կամքին համա-
ձայն հրաժարական տուած է իր այդ
պաշտօնէն: Վերջերս թիւրք զանազան
մեծ ու փոքր պաշտօնէութիւնների
մէջ դժգոհութիւնն օր ըստ օրէ իր դէմ
կը սաստկանար և Թիւրքերը ալ չէին
կարող տանել իւր խիստ կանոնապա-
հութեան և ճիշդ վարմունքին: Այդ
պատճառով իր անկում մեծ ուրախու-
թիւն պատճառեց այդ պաշտօնէայնե-
րի. իրեն յաջորդ պիտի լինի Նազիֆ
պէյ, ելմտական նախարարութեան
նախկին խորհրդականը:

— Պարսկական դեսպան ի Կ. Պոլիս
Վսեմ Միրզա Մօհսին խան իր հրաժա-
րական տուած է պաշտօնէն և վեհ-
ճահը ընդունած է հրաժարը: Միրզա
Մօհսին խան 18 տարիէ ի վեր նոյն
պաշտօնը կը վարէր: Իր արձակման
թղթերն ուստնալէ ետք պիտի մեկնի
Կ. Պոլսէն իրեն տեղապահ թողնու
վատ Խան:

